YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

8 päivänä marraskuuta 2001 *

Asiassa C-127/99,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään P. Stancanelli, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajana,

vastaan

Italian tasavalta, asiamiehenään U. Leanza, avustajanaan avvocato dello Stato P. G. Ferri, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

jossa kantaja vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin toteaa, että koska Italian tasavalta on

— laiminlyönyt laatia toimintaohjelman tai toimintaohjelmia, joilla on vesien suojelemisesta maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

pilaantumiselta 12 päivänä joulukuuta 1991 annetun neuvoston direktiivin 91/676/ETY (EYVL L 375, s. 1) 5 artiklassa säädetyt ominaisuudet ja jotka täyttävät siinä säädetyt edellytykset

— laiminlyönyt toteuttaa täydellisesti ja asianmukaisesti direktiivin 6 artiklassa tarkoitetut valvontatoimet ja

— laiminlyönyt laatia ja antaa täydellisen direktiivin 10 artiklan mukaisen kertomuksen,

se on jättänyt noudattamatta sille yhteisön oikeuden mukaan kuuluvia jäsenyysvelvoitteita,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: toisen jaoston puheenjohtaja N. Colneric, joka hoitaa kuudennen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit C. Gulmann, J.-P. Puissochet, V. Skouris ja J. N. Cunha Rodrigues (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: L. A. Geelhoed,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan komission, asiamiehenään P. Stancanelli, ja Italian tasavallan, asiamiehenään avvocato dello stato M. Fiorilli, 8.2.2001 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 31.5.2001 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Euroopan yhteisöjen komissio on nostanut EY:n perustamissopimuksen 169 artiklan (josta on tullut EY 226 artikla) nojalla kanteen, jossa kantaja vaatii yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että koska Italian tasavalta on

— laiminlyönyt laatia toimintaohjelman tai toimintaohjelmia, joilla on vesien suojelemisesta maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta 12 päivänä joulukuuta 1991 annetun neuvoston direktiivin 91/676/ETY (EYVL L 375, s. 1; jäljempänä direktiivi) 5 artiklassa säädetyt ominaisuudet ja jotka täyttävät siinä säädetyt edellytykset

— laiminlyönyt toteuttaa täydellisesti ja asianmukaisesti direktiivin 6 artiklan mukaiset valvontatoimet ja

— laiminlyönyt laatia ja antaa täydellisen direktiivin 10 artiklan mukaisen kertomuksen,

se on jättänyt noudattamatta sille yhteisön oikeuden mukaan kuuluvia jäsenyysvelvoitteita.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

2 Direktiivin 1 artiklan mukaan direktiivin tavoitteena on maatalouslähteistä peräisin olevien nitraattien suoraan tai välillisesti aiheuttaman vesien pilaantumisen vähentämisen ja estää vastaisuudessa tällainen pilaantuminen.

3 Tässä tarkoituksessa direktiivissä säädetään, että jäsenvaltioiden on tehtävä useita aloitteita sellaisen aikataulun mukaan, jossa määräajat alkavat kulua direktiivin tiedoksi antamisesta eli 19.12.1991 lukien.

4 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden on kahden vuoden kuluessa tämän direktiivin tiedoksiantamisesta määriteltävä pilaantumisalttiit vyöhykkeet ja ilmoitettava tästä ensimmäisestä määrittelystä komissiolle kuuden kuukauden kuluessa.

5 Direktiivin 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Jotta yleinen suojelutaso kaikkien vesien pilaantumisen ehkäisemiseksi voidaan varmistaa, jäsenvaltioiden on kahden vuoden kuluessa tämän direktiivin tiedoksi antamisesta:

a) laadittava hyvän maatalouskäytännön ohjeet, joita maanviljelijät noudattavat vapaaehtoisesti, ja joissa olisi oltava liitteen II A kohdassa tarkoitetut määräykset,

b) laadittava tarvittaessa ohjelma hyvän maatalouskäytännön ohjeiden noudattamisen edistämiseksi, mukaan lukien maanviljelijöille annettava koulutus ja tiedotus.

2. Jäsenvaltioiden on esitettävä hyvän maatalouskäytännön ohjeitaan koskevat yksityiskohtaiset säännöt komissiolle, joka sisällyttää näitä ohjeita koskevat tiedot 11 artiklassa tarkoitettuun kertomukseen. Saamiensa tietojen perusteella komissio voi tehdä neuvostolle aiheellisia ehdotuksia, jos se pitää sitä tarpeellisena."

6 Direktiivin 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Jäsenvaltioiden on 1 artiklassa määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi laadittava toimintaohjelmia määriteltyjä pilaantumisalttiita vyöhykkeitä varten kahden vuoden kuluessa 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetusta ensimmäisestä määrittelystä tai yhden vuoden kuluessa kustakin 3 artiklan 4 kohdassa tarkoitetusta myöhemmästä määrittelystä.

2. Toimintaohjelma voi koskea kaikkia jäsenvaltion alueella olevia pilaantumisalttiita vyöhykkeitä, tai jos jäsenvaltio pitää sitä aiheellisena, eri pilaantumisalttiita vyöhykkeitä tai vyöhykkeiden osia varten voidaan laatia eri ohjelmia.

3. Toimintaohjelmassa on otettava huomioon:

a) saatavilla olevat tieteelliset ja tekniset tiedot pääasiallisesti siitä, mitkä ovat maataloudesta ja muista lähteistä peräisin olevien typpimäärien osuudet,

b) ympäristöolosuhteet kyseisen jäsenvaltion asianomaisilla alueilla.

4. Toimintaohjelmat toteutetaan neljän vuoden kuluessa niiden laatimisesta, ja niissä on oltava seuraavat pakolliset toimenpiteet:

a) liitteessä III tarkoitetut toimenpiteet,

b) ne toimenpiteet, joista jäsenvaltiot ovat määränneet 4 artiklan mukaisesti laadituissa hyvän maatalouskäytännön ohjeissa, lukuun ottamatta niitä, jotka on korvattu liitteessä III tarkoitetuilla toimenpiteillä.

5. Jäsenvaltioiden on lisäksi toteutettava osana toimintaohjelmia, tarpeellisina pitämiään lisätoimenpiteitä tai vahvistettuja toimia, jos toimintaohjelmien toteuttamisen pohjalta käy ilmeiseksi, että 4 kohdassa tarkoitetut toimenpiteet eivät ole riittäviä 1 artiklassa määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Jäsenvaltioiden on otettava näiden toimenpiteiden tai toimien valinnassa huomioon niiden tehokkuus sekä niiden kustannukset verrattuna muihin mahdollisiin ehkäiseviin toimenpiteisiin.

6. Jäsenvaltioiden on laadittava ja toteutettava asiaankuuluvia valvontaohjelmia tämän artiklan mukaisesti laadittujen toimintaohjelmien tehokkuuden arvioimiseksi.

Jäsenvaltioiden, jotka soveltavat 5 artiklan säännöksiä koko alueellaan, on valvottava vesien (pinta- ja pohjavesien) nitraattipitoisuutta valituissa mittauspaikoissa, jotka mahdollistavat vesien maatalouslähteistä peräisin olevien nitraattien aiheuttaman pilaantumisen laajuuden toteamisen.

7. Jäsenvaltioiden on tarkasteltava uudelleen toimintaohjelmiaan joka neljäs vuosi ja tarvittaessa muutettava niitä, mukaan lukien kaikki 5 kohdan mukaisesti toteutetut lisätoimenpiteet. Niiden on ilmoitettava komissiolle kaikista toimintaohjelmiin tehdyistä muutoksista."

7 Direktiivin liitteessä III, jonka otsikko on "Toimenpiteet, jotka on sisällytettävä 5 artiklan 4 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin toimintaohjelmiin" ja johon 5 artiklassa viitataan, säädetään seuraavaa:

"1. Toimenpiteissä on oltava sääntöjä, jotka koskevat:

1) kausia, joina tietynlaisten lannoitteiden levitys maahan on kielletty,

2) lietelantasäiliöiden tilavuutta; tämän tilavuuden on oltava suurempi kuin se, joka tarvitaan lannan säilytykseen koko sinä pisimpänä aikana, jona lannan levitys maahan pilaantumisalttiilla vyöhykkeellä on kielletty, paitsi jos toimivaltaiselle viranomaiselle voidaan osoittaa, että todellisen säilytystilavuuden mahdollisesti ylittävästä lantamäärästä huolehditaan tavalla, joka ei aiheuta haittaa ympäristölle,

3) lannoitteiden maahan levittämisen rajoittamista hyvän maatalouskäytännön mukaisesti ottaen huomioon asianomaisen pilaantumisalttiin vyöhykkeen ominaisuudet, erityisesti:

a) maaperän tilan, laadun ja kaltevuuden,

b) ilmasto-olosuhteet, sademäärän ja kastelun,

c) pellon käytön ja maatalouskäytännöt, mukaan lukien vuoroviljely-järjestelmät,

joka perustuu seuraavien seikkojen väliseen tasapainoon:

i) viljelykasvien ennakoitu typen tarve,

ja

ii) viljelykasvien maaperästä ja lannoituksesta saama typen määrä, joka vastaa:

— maaperässä olevan typen määrää hetkellä, jona viljelykasvit alkavat käyttää sitä merkittävässä määrin (jäljelle jäävät määrät talven lopussa),

— maaperässä olevan orgaanisen typen nettomineralisaation tuloksena muodostuvaa typen määrää,

— karjanlannasta peräisin olevien typpiyhdisteiden saantia,

— keinolannoitteista ja muista lannoitteista peräisin olevien typpiyhdisteiden saantia.

2. Näillä toimenpiteillä varmistetaan, että jokaisella tilalla tai jokaisessa karjankasvatusyksikössä maahan kunakin vuonna käytetyn karjanlannan määrä, mukaan lukien eläinten itsensä levittämä määrä, ei ylitä tiettyä hehtaarikohtaista määrää.

Tämä hehtaarikohtainen määrä on lantamäärää, joka sisältää 170 kg typpeä. Jäsenvaltiot voivat kuitenkin:

a) ensimmäisessä nelivuotisessa toimintaohjelmassa sallia jopa 210 kg typpeä sisältävän lantamäärän,

b) ensimmäisen nelivuotisen toimintaohjelman aikana ja sen jälkeen vahvistaa edellä tarkoitetuista määristä poikkeavat määrät. Nämä määrät on vahvistettava siten, että ne eivät vaaranna 1 artiklassa määriteltyjen tavoitteiden saavuttamista, ja ne on voitava perustella puolueettomin perustein, kuten esimerkiksi:

— pitkät kasvuajat,

— suuria typpimääriä kuluttavat kasvustot,

— pilaantumisalttiin alueen suuri nettosademäärä,

— maaperät, joiden denitrifikaatiokapasiteetti on poikkeuksellisen suuri.

Jos jäsenvaltio sallii b kohdan mukaisesti poikkeavan määrän, sen on ilmoitettava asiasta komissiolle, joka tutkii määrän perusteltavuuden 9 artiklassa säädetyn menettelyn mukaisesti.

3. Jäsenvaltiot voivat laskea 2 kohdassa tarkoitetut määrät eläinmäärien perusteella.

4. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava komissiolle, miten ne soveltavat 2 kohdan säännöksiä. Saamiensa tietojen perusteella komissio voi tehdä neuvostolle aiheellisia ehdotuksia, jos se pitää sitä tarpeellisena."

8 Direktiivin 6 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Pilaantumisalttiiden vyöhykkeiden määrittelyä ja niistä laaditun luettelon tarkistamista varten jäsenvaltioiden on:

a) kahden vuoden kuluessa tämän direktiivin tiedoksi antamisesta valvottava makeiden vesien nitraattipitoisuutta vuoden ajan:

i) pintaveden näytteenottoasemilla, joista on säädetty direktiivin 75/440/ETY 5 artiklan 4 kohdassa, ja/tai muilla jäsenvaltioiden pintavesiä edustavilla näytteenottoasemilla vähintään joka kuukausi ja tulva-aikana jopa useammin,

ii) jäsenvaltioiden pohjavesiesiintymiä edustavilla näytteenottoasemilla säännöllisin väliajoin direktiivin 80/778/ETY säännökset huomioon ottaen,

b) toistettava a kohdassa esitetty valvontaohjelma vähintään joka neljäs vuosi, paitsi niillä näytteenottoasemilla, joilla kaikkien edellisten näytteiden nitraattipitoisuus on ollut alle 25 mg/l ja joilla ei ole esiintynyt mitään uutta tekijää, joka voisi lisätä nitraattipitoisuutta, jolloin valvontaohjelma täytyy toistaa vain joka kahdeksas vuosi,

c) tarkasteltava uudelleen makeiden pintavesiensä sekä rannikko- ja suistovesiensä rehevöitymistilanne joka neljäs vuosi.

2. Jäsenvaltioiden on käytettävä liitteessä IV määriteltyä vertailumittausmenetelmää."

9 Direktiivin 6 artiklassa mainitut vertailumittausmenetelmät määritellään direktiivin liitteessä IV, jonka otsikko on "Vertailumittausmenetelmät", seuraavasti:

"Keinolannoitteet

Typpiyhdisteiden mittaus on suoritettava lannoitteiden näytteenotto- ja analyysimenetelmiä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 22 päivänä kesäkuuta 1977 annetussa neuvoston direktiivissä 77/535/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 89/519/ETY, esitettyä menetelmää noudattaen.

Makeat vedet, rannikkovedet ja merivedet

Nitraattipitoisuus mitataan yhteisen menettelyn perustamisesta yhteisön makeiden pintavesien laatua koskevien tietojen vaihtoa varten 12 päivänä joulukuuta 1977 annetun neuvoston päätöksen 77/795/ETY 4 a artiklan 3 kohdan mukaisesti, sellaisena kuin se on muutettuna päätöksellä 86/574/ETY."

10 Direktiivin 10 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Jäsenvaltioiden on annettava komissiolle liitteessä V tarkoitetut tiedot sisältävä kertomus tämän direktiivin tiedoksi antamista seuraavalta nelivuotiskaudelta ja kultakin sitä seuraavalta nelivuotiskaudelta.

2. Jäsenvaltioiden on tämän artiklan mukaisesti annettava komissiolle kertomus kuuden kuukauden kuluessa kunkin kertomuskauden päättymisestä."

11 Direktiivin liitteessä V, jonka otsikko on "Tiedot, jotka on annettava 10 artiklassa tarkoitetuissa kertomuksissa", nämä tiedot luetellaan seuraavasti:

"1. Selostus 4 artiklan mukaisesti toteutetuista ehkäisevistä toimista.

2. Kartta, josta käy ilmi:

a) 3 artiklan 1 kohdan ja liitteen I mukaisesti määritellyt vedet ja kunkin tällaisen veden osalta tämän määrittelemiseksi käytetty peruste;

b) määriteltyjen pilaantumisalttiiden vyöhykkeiden sijainti siten, että eritellään edellisissä kertomuksissa ja viimeisimmässä kertomuksessa määritellyt vyöhykkeet.

3. Yhteenveto 6 artiklan mukaisesti toteutetun valvonnan tuloksista, jossa on selvitys seikoista, jotka ovat johtaneet kunkin pilaantumisalttiin vyöhykkeen määrittelyyn sekä kaikkiin pilaantumisalttiiden vyöhykkeiden määrittelyihin tehtyihin muutoksiin ja lisäyksiin.

4. Yhteenveto 5 artiklan mukaisesti laadituista toimintaohjelmista ja erityisesti:

a) edellä 5 artiklan 4 kohdan a ja b alakohdan mukaisesti vaadituista toimista,

b) liitteen III 4 kohdan mukaisesti vaadituista tiedoista,

c) edellä 5 artiklan 5 kohdan mukaisesti toteutetuista lisätoimenpiteistä tai vahvistetuista toimista,

d) yhteenveto 5 artiklan 6 kohdan mukaisesti toteutettujen valvontaohjelmien tuloksista,

e) jäsenvaltioiden arviot todennäköisestä aikataulusta, jonka kuluessa 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti määriteltyjen vesien voidaan olettaa vastaavan toimintaohjelmassa toteutettuihin toimenpiteisiin, sekä maininta näiden arvioiden epävarmuusasteesta."

12 Direktiivin 12 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan kahden vuoden kuluessa sen tiedoksiantamisesta ja niiden on ilmoitettava tästä komissiolle viipymättä.

Oikeudenkäyntiä edeltävä menettely

13 Komissio lähetti Italian tasavallalle 25.4.1997 virallisen huomautuksen, jossa se totesi, ettei se ollut saanut direktiivin 10 artiklassa tarkoitettua kertomusta direktiivin tiedoksiantamisen jälkeiseltä ensimmäiseltä neljän vuoden ajanjaksolta eli ajanjaksolta 20.12.1991—20.12.1995. Virallisessa huomautuksessa todettiin myös, että mitään direktiivin 5 artiklassa tarkoitettujen toimintaohjelmien laatimista koskevia tietoja ja sen 6 artiklassa tarkoitettujen valvontatoimien toteuttamista koskevia tietoja ei ollut toimitettu.

14 Italian viranomaiset vastasivat 16.7.1997 päivätyllä kirjeellä, jossa ne lähettivät asiakirjoja, jotka koskivat tiettyjen Italian alueiden pintavesien ja pohjavesien suojelemiseksi maatalouden ja eläinjalostuksen aiheuttamalta pilaantumiselta toteuttamia toimenpiteitä.

15 Komissio katsoi, että nämä tiedot eivät olleet direktiivin 10 artiklan mukainen kertomus ja että komissio ei voinut niiden perusteella tyydyttävällä tavalla tarkistaa, että direktiivin 5 artiklaa, joka koskee makeiden vesien nitraattipitoisuuksia koskevia toimintaohjelmia, ja 6 artiklaa, joka koskee näitä pitoisuuksia koskevia valvontaohjelmia, olisi noudatettu. Komissio lähetti Italian tasavallalle 19.2.1998 päivätyn perustellun lausunnon, jossa se totesi, että Italian tasavalta ei ollut noudattanut velvoitteitaan, koska se ei ollut toteuttanut säädetyssä mää-

räajassa toimenpiteitä, joita direktiivin saattaminen osaksi kansallista oikeutta edellytti, ja erityisesti koska se ei ollut noudattanut direktiivin 5, 6 ja 10 artiklan mukaisia velvoitteitaan, ja asetti tälle jäsenvaltiolle kahden kuukauden määräajan tämän perustellun lausunnon noudattamiseksi.

16 Italian viranomaiset lähettivät komissiolle 18.9.1998 päivätyssä kirjeessään kertomuksen direktiivin täytäntöönpanon etenemisvaiheesta (jäljempänä kertomus tai 18.9.1998 päivätty kertomus). Tässä kertomuksessa selvitettiin hyvän maatalouskäytännön ohjeiden laatimisen vaihetta ja sitä, että tietyt Italian alueet olivat toteuttaneet toimenpiteitä vesien suojelemiseksi nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta.

17 Koska komissio katsoi, että 18.9.1998 päivätty kertomus ei vastannut direktiivin 10 artiklan mukaisia vaatimuksia ja että se ei voinut käytettävissään olevien tietojen perusteella päätellä, että Italian tasavalta olisi täysin täyttänyt direktiivin 5 ja 6 artiklan mukaiset velvoitteensa, se nosti nyt käsiteltävänä olevan kanteen.

18 Komissio ei kannekirjelmässään toista perustellussa lausunnossa esittämäänsä väitettä, jonka mukaan Italian tasavalta ei ole toteuttanut toimenpiteitä, joita direktiivin saattaminen osaksi kansallista oikeusjärjestystä edellytti, mutta pitää edelleen kiinni väitteestään, jonka mukaan se ei ollut noudattanut direktiivin 5, 6 ja 10 artiklan mukaisia velvoitteitaan.

19 Komissio oli 20.5.1997 nostanut ensimmäisen kanteen Italian tasavaltaa vastaan vaatien sen toteamista, että direktiiviä ei ollut saatettu osaksi Italian oikeutta, minkä lisäksi pilaantumisalttiita vyöhykkeitä ei ollut määritelty direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Kanteen johdosta annettiin 25.2.1999 tuomio asiassa C-195/97, komissio v. Italia (Kok. 1999, s. I-1169), jossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että Italian tasavalta ei ollut noudattanut direktiivin 12 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ollut antanut säädetyssä määräajassa direktiivin täytäntöönpanon edellyttämiä lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä eikä ilmoittanut näistä toimenpiteistä komissiolle ja

koska se ei ollut täyttänyt erityisesti direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa säädettyä velvoitetta.

20 Italian tasavalta antoi 11.5.1999 asetuksen n:o 152 (Gazzetta ufficiale della Repubblica italianan nro 124 täydennysosa, 29.5.1999), joka sisälsi direktiivin 12 artiklan mukaiset kansalliset täytäntöönpanotoimet ja erityisesti direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaiset pilaantumisalttiiden vyöhykkeiden määritelmät. Italian hallitus katsoo, että se on pannut edellä mainitussa asiassa komissio vastaan Italia annetun tuomion täytäntöön tällä asetuksella, joka on Italian hallituksen tässä asiassa antaman vastineen liitteenä.

Kanteen tutkittavaksi ottaminen

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

21 Italian hallitus väittää, että kanne on jätettävä tutkimatta, koska siinä esitetyt väitteet eroavat merkittävästi perustellussa lausunnossa esitetyistä väitteistä. Italian hallituksen mukaan

— kanteessa on implisiittisesti luovuttu perustavasta väitteestä, jonka mukaan direktiiviä ei ole pantu täytäntöön

— väitettä, joka perustuu direktiivin 5 artiklaan, on muutettu: väite ei koske enää sitä, että ohjelmia ei ole laadittu, vaan sitä, että ei ole laadittu toimintaohjelmia, joilla olisi 5 artiklassa säädetyn kaltaiset ominaisuudet ja jotka täyttäisivät 5 artiklan 1 kohdan mukaiset edellytykset

— väitettä, joka perustuu direktiivin 6 artiklaan, on muutettu, ja se koskee nyt valvontatoimien epätäydellistä ja epäasianmukaista toteuttamista

— väitettä, joka perustuu direktiivin 10 artiklaan, on muutettu, ja se koskee nyt sitä, että täydellistä kertomusta ei ole esitetty.

22 Italian hallitus katsoo, että komissio on tehnyt nämä muutokset tutkittuaan 18.9.1998 päivätyn kertomuksen. Se väittää, että komission olisi pitänyt tehdä nämä muutokset oikeudenkäyntiä edeltävässä menettelyssä ja että sen näin ollen olisi pitänyt lähettää uusi perusteltu lausunto tai ainakin täydentävä lausunto eikä nostaa kannetta, joka poikkeaa objektiivisesti siitä, mitä 19.2.1998 päivätyssä perustellussa lausunnossa on esitetty. Tosiasiallisesti kannekirjelmässä kyseenalaistetaan ensimmäisen kerran Italian tasavallan direktiivin täytäntöönpanemiseksi toteuttamat toimet, ja sillä asetetaan aivan uusia vaatimuksia tämän jäsenvaltion puolustuksen järjestämiseksi.

23 Italian hallitus toistaa vastauksessaan väitteensä, jonka mukaan komissio vaatii yhteisöjen tuomioistuimelta päätöstä niistä huomautuksista, jotka koskevat perustellun lausunnon jälkeen esitettyä kertomusta, kun se vaatii yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että Italian hallitus ei ole esittänyt täydellistä kertomusta. Yksi perustellun lausunnon olennaisista tehtävistä on se, että jäsenvaltio voi välttää sen, että se haastetaan yhteisöjen tuomioistuimeen, jos se noudattaa komission esittämää kantaa perustellussa lausunnossa asetetussa määräajassa. Tämä perustamissopimuksessa taattu mahdollisuus on evätty Italian hallitukselta.

24 Italian hallitus vetosi istunnossa myös siihen, että ne bis in idem -periaatetta on loukattu. Sen mukaan komissio vaatii yhteisöjen tuomioistuinta uudelleen toteamaan, että Italian tasavalta ei ole noudattanut direktiivin mukaisia velvoitteitaan, kuten tuomioistuin jo teki edellä mainitussa asiassa komissio vastaan Italia annetussa tuomiossa.

25 Komissio kiistää, että kannekirjelmässä esitetyt väitteet eroaisivat perustellussa lausunnossa esitetyistä. Komission mukaan siinä esitetyt väitteet eivät koske niinkään toimintaohjelmien, valvontatoimien ja kertomuksen puuttumista yleensä, vaan täsmällisemmin sitä, että ne eivät ole direktiivin vaatimusten mukaisia.

26 Vaikka perustellussa lausunnossa asetettu määräaika oli selvästi ylitetty, komissio tutki 18.9.1998 päivätyn kertomuksen selvittääkseen, sisälsikö se mahdollisesti seikkoja, jotka osoittaisivat, että Italian tasavalta oli täyttänyt kysymyksessä olevat velvoitteet eli laatinut toimintaohjelmat direktiivin 5 artiklan ja liitteen III mukaisesti, valvonut makeita vesiä direktiivin 6 artiklan ja liitteen V mukaisesti ja laatinut direktiivin 10 artiklassa ja liitteessä V tarkoitetun kertomuksen. Tästä tutkimuksesta ilmeni komission mukaan, että Italian viranomaiset olivat toteuttaneet joitakin toimenpiteitä näiden säännösten täytäntöönpanemiseksi, mutta edellä mainittuja velvoitteita ei kuitenkaan ollut vielä täytetty direktiivin edellyttämin tavoin.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

27 Ne bis in idem -periaatteen loukkaamisen osalta on todettava, että edellä mainitun asiassa komissio vastaan Italia annetun tuomion tuomiolauselmassa

yhteisöjen tuomioistuin totesi, että Italian tasavalta ei ollut noudattanut direktiivin 12 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ollut antanut säädetyssä määräajassa direktiivin täytäntöönpanon edellyttämiä lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä eikä ilmoittanut näistä toimenpiteistä komissiolle ja koska se ei ollut täyttänyt erityisesti direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa säädettyä velvoitetta.

28 Adverbin "erityisesti" käyttäminen voisi olla osoitus siitä, että edellä mainittu asiassa komissio vastaan Italia annettu tuomio koskee direktiiviä kokonaisuudessaan. Kuitenkin asianosaisten vaatimusten ja perusteiden sekä yhteisöjen tuomioistuimen tämän tuomion tuomiolauselman tueksi esittämien perusteluiden tutkiminen osoittaa selvästi, että tuomio koskee vain direktiivin 3 artiklan 2 kohdasta ja 12 artiklan 1 kohdasta johtuvia velvoitteita.

29 Koska komissio luopui nyt käsiteltävänä olevassa kanteessa 19.2.1998 päivätyssä perustellussa lausunnossa esittämästään väitteestä, joka perustui direktiivin täytäntöönpanon laiminlyöntiin, kanne koskee vain säännöksiä, joista ei ollut kysymys edellä mainitussa asiassa komissio vastaan Italia annetussa tuomiossa, eli direktiivin 5, 6 ja 10 artiklaa, eikä se siis loukkaa ne bis in idem -periaatetta.

30 Siltä osin kuin kysymys on väitteestä, jonka mukaan komissio on muuttanut muita väitteitään, on todettava, että perustellussa lausunnossa esitetyt väitteet koskevat erityisesti sitä, että Italian tasavalta ei ole noudattanut direktiivin 5, 6 ja 10 artiklan mukaisia velvoitteitaan. Perustellun lausunnon laatimisajankohtana komissio arvosteli sitä, että koska Italian tasavalta ei ollut toimittanut sille näissä artikloissa säädettyjä tietoja, sillä ei ollut käytettävissään tarpeellisia tietoja sen tutkimiseksi, oliko mainittuja velvoitteita todella noudatettu.

31 Vaikka komissio saattoi myöhempien tietojen ja erityisesti 18.9.1998 päivätyn kertomuksen perusteella täsmentää näitä väitteitä, kanteessa esitetyt väitteet ovat olennaisilta osin samat eli se vaatii direktiivin 5, 6 ja 10 artiklasta johtuvien

velvoitteiden noudattamista (ks. vastaavasti asia 178/84, komissio v. Saksa, tuomio 12.3.1987, ns. Reinheitsgebot-tapaus, Kok. 1987, s. 1227, 22 kohta; Kok. Ep. IX, s. 37). Kuten yhteisöjen tuomioistuimessa käyty kirjallinen ja suullinen menettely osoittavat, asianomainen jäsenvaltio on saanut väitteistä riittävän tiedon ja sillä on ollut mahdollisuus puolustaa etujaan hyvissä ajoin perustamissopimuksen 169 artiklan määräysten mukaisesti.

32 Italian hallituksen esittämää oikeudenkäyntiväitettä ei näin ollen voida hyväksyä.

Pääasia

33 Komissio esittää Italian tasavaltaa vastaan kolme väitettä. Ensimmäisen väitteen mukaan direktiivin 5 artiklassa säädetyt edellytykset täyttäviä toimintaohjelmia ei ole laadittu. Toinen väite perustuu siihen, että direktiivin 6 artiklassa määrättyjä valvontatoimia ei ole toteutettu asianmukaisesti ja täydellisesti. Kolmannen väitteen mukaan direktiivin 10 artiklan mukaista täydellistä kertomusta ei ole laadittu eikä annettu komissiolle. Ensiksi on syytä tutkia viimeinen väite.

Väite, joka perustuu direktiivin 10 artiklaan

34 Komissio muistuttaa, että direktiivin 10 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on annettava komissiolle liitteessä V tarkoitetut tiedot sisältävä kertomus joka neljäs

vuosi. Ensimmäisen kertomuksen oli katettava ajanjakso 20.12.1991—20.12.1995, ja se oli toimitettava komissiolle kuuden kuukauden kuluessa viimeksi mainitusta päivästä eli 20.6.1996 mennessä.

35 Komissio väittää, että Italian tasavalta ei lähettänyt lainkaan kertomusta 20.6.1996 mennessä. Italian viranomaisten toimittamien 16.7.1997 päivätyn kirjeen ja 18.9.1998 päivätyn kertomuksen liitteenä olleet asiakirjat eivät vastanneet direktiivissä asetettuja vaatimuksia.

36 Italian hallitus vastaa, että 18.9.1998 päivätyssä kertomuksessa se esitti yhteenvedon todetuista nitraatin aiheuttamista pilaantumisista sekä toimenpiteistä, joita oli tehty direktiivin 1 artiklassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Kertomuksen suppeahko luonne ei ole vastoin direktiivin liitteessä V olevien 3 ja 4 kohdan säännöksiä, jotka koskevat valvonnan tuloksia ja toimintaohjelmia, sillä tässä liitteessä edellytetään ainoastaan, että kertomukseen sisältyy yhteenveto.

37 Näissä olosuhteissa Italian hallitus katsoo, että direktiivin 10 artiklan ja liitteen V perusteella kyse ei ole riittävän täsmällisistä seikoista, joiden perusteella voitaisiin todeta jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen sillä perusteella, että kertomus on epätäydellinen, ei siis sillä perusteella, että kertomusta ei olisi annettu.

38 Tältä osin on todettava, että vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu, että arvioitaessa sitä, onko jäsenvaltio jättänyt noudattamatta jäsenyysvelvoitteitaan, on otettava huomioon jäsenvaltion tilanne sellaisena kuin se oli perustellussa lausunnossa asetetun määräajan päättyessä, eikä yhteisöjen tuomioistuin voi ottaa huomioon tämän jälkeen tapahtuneita muutoksia (ks. mm. asia C-207/00, komissio v. Italia, tuomio 14.6.2001, Kok. 2001, s. I-4571, 27 kohta).

39 Tästä seuraa, että arvioitaessa, onko direktiivin 10 artiklan mukaisia velvoitteita noudatettu, ei 18.9.1998 päivättyä kertomusta ole otettava huomioon, koska se lähetettiin useita kuukausia perustellussa lausunnossa asetetun määräajan päättymisen jälkeen. Tässä tarkoituksessa on otettava huomioon ainoastaan asiakirjat, jotka Italian viranomaiset lähettivät komissiolle 16.7.1997.

40 Kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 26 kohdassa, kertomuksessa kuvatut täytäntöönpanotoimet eivät sitä vastoin ole välttämättä myöhässä ja ne voidaan ottaa huomioon arvioitaessa direktiivin 5 ja 6 artiklan noudattamatta jättämistä.

41 On todettava, että Italian viranomaisten 16.7.1997 komissiolle lähettämät asiakirjat eivät sisältäneet direktiivin liitteessä V olevassa 1 kohdassa edellytettyä selostusta 4 artiklan mukaisista ehkäisevistä toimista. Asiakirjoihin ei myöskään sisältynyt direktiivin liitteessä V olevassa 2 kohdassa edellytettyä karttaa vesistä ja määritellyistä vyöhykkeistä. Nämä asiakirjat koskivat lisäksi vain kahta Italian tasavallan itsenäistä maakuntaa ja seitsemää sen 19:stä alueesta. Asiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat liian epätäydellisiä, jotta niitä voitaisiin pitää direktiivin liitteessä V olevassa 3 kohdassa tarkoitettuna yhteenvetona valvonnan tuloksista ja 4 kohdassa tarkoitettuna yhteenvetona toimintaohjelmista.

42 Näin ollen on todettava, että Italian tasavalta ei ole noudattanut direktiivin 10 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole toimittanut komissiolle tässä artiklassa tarkoitettua kertomusta.

Väite, joka perustuu direktiivin 5 artiklaan

43 Komissio muistuttaa, että direktiivin 5 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on laadittava toimintaohjelmia pilaantumisalttiita vyöhykkeitä varten kahden vuoden kuluessa ensimmäisestä määrittelystä. Tässä säännöksessä ja direktiivin liitteessä III ilmaistaan ne ominaisuudet, joita näillä toimintaohjelmilla on oltava. Kun nyt käsiteltävänä oleva kanne nostettiin, Italian tasavalta ei ollut laatinut toimintaohjelmia, joilla olisi ollut direktiivissä edellytetyt ominaisuudet. Italian viranomaisten tekemät aloitteet ovat joko liian erilaisia tai liian yleisiä tämän velvoitteen täyttämiseksi.

44 Italian hallituksen vastineen liitteenä on kanteen nostamisen jälkeen annettu asetus nro 152, jossa määritellään sen valtion alueella olevat pilaantumisalttiit vyöhykkeet direktiivin 3 artiklan mukaisesti. Italian hallitus katsoo, että koska käsiteltävänä oleva kanneperuste perustuu siihen, että Italian tasavallan olisi määriteltävä pilaantumisalttiit vyöhykkeet, kysymys on direktiivin 3 artiklan rikkomisesta, joka taas on nyt käsiteltävänä olevan jäsenyysvelvoitteen noudattamatta jättämistä koskevan kanteen ulkopuolella.

45 Tämä väite on hylättävä. Tältä osin on huomattava, että jäsenvaltio ei voi vedota direktiivin viivästyneeseen täytäntöönpanoon perustellakseen direktiivissä säädettyjen muiden velvoitteiden noudattamatta jättämistä tai viivästynyttä noudattamista (ks. asia C-274/98, komissio v. Espanja, tuomio 13.4.2000, Kok. 2000, s. I-2823, 22 kohta).

46 Italian hallitus väittää lisäksi, että komission esittämä kanneperuste on moniselitteinen ja yleinen: moniselitteinen siksi, että siitä ei ole selvästi nähtävissä, koskeeko se sitä, että määrittelemättömiltä alueilta ei ole lainkaan laadittu ohjelmia, ja yleinen siksi, että siinä ei täsmällisesti ilmaista niitä aukkoja, joita toteutetuissa ohjelmissa erityisesti väitetään olevan.

47 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 169 artiklan mukaisessa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevassa menettelyssä komission on näytettävä toteen väitteensä jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisestä, eikä se tällöin voi nojautua minkäänlaisiin olettamuksiin (ks. mm. asia C-214/98, komissio v. Kreikka, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9601, 42 kohta).

48 Italian viranomaisten 16.7.1997 komissiolle osoittamat asiakirjat ja 18.9.1998 päivätty kertomus eivät sisällä mitään tietoja, jotka osoittaisivat, että Apulian ja Calabrian alueilla olisi toteutettu toimenpiteitä, jotka olisivat osa direktiivin 5 artiklan mukaista toimintaohjelmaa. Samoin näyttää siltä, että tällaisia toimenpiteitä ei ole toteutettu käytännöllisesti katsoen lainkaan Abruzzin ja Marchen alueilla. Lisäksi ilmenee, että jos direktiivissä edellytettyjä toimenpiteitä on suunniteltu Ligurian ja Campanian alueella, näitä toimenpiteitä ei ollut vielä toteutettu 18.9.1998. Lopuksi näistä asiakirjoista ilmenee vain yksittäisiä toimenpiteitä Latiumin ja Sisilian alueiden osalta. Näin ollen kaikkien näiden alueiden osalta asiakirja-aineistosta ilmenee riittävästi se, että Italian viranomaiset eivät ole laatineet säädetyssä määräajassa direktiivin 5 artiklassa tarkoitettuja toimintaohjelmia.

49 Sitä vastoin 16.7.1997 toimitetuista asiakirjoista ja 18.9.1998 päivätystä kertomuksesta ilmenee, että muiden Italian alueiden ja itsenäisten maakuntien osalta on toteutettu joukko toimenpiteitä, jotka voivat olla osa direktiivin 5 artiklassa tarkoitettuja toimintaohjelmia.

50 Se seikka, että tällaisia toimenpiteitä on toteutettu ennen kuin pilaantumisalttiit vyöhykkeet määriteltiin asetuksella nro 152, ei estä sitä, että ne voivat olla direktiivin 5 artiklassa tarkoitettuja toimintaohjelmia. Kuten julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 48 kohdassa, jos pilaantumisalttiiden vyöhykkeiden viralinen määrittely tapahtuu viipeellä, direktiivissä ei estetä sellaisten valmistelevien toimenpiteiden toteuttamista, joilla pyritään toimintaohjelmien laatimiseen.

51 Komissio ei osoita täsmällisesti, miltä osin näillä alueilla ja näissä maakunnissa toteutetut toimenpiteet ovat puutteellisia, ja esittää tältä osin vain yleisiä väitteitä. Asiakirja-aineiston perusteella on todettava, että kanne ei ole riittävän täsmällinen eikä sen tueksi ole esitetty riittäviä todisteita.

52 Edellä esitetystä seuraa, että Italian tasavalta ei ole noudattanut direktiivin 5 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole laatinut tämän säännöksen mukaisia toimintaohjelmia.

Väite, joka perustuu direktiivin 6 artiklaan

53 Komission mukaan Italian tasavallan toimittamat asiakirjat osoittavat, että ainakaan viidellä alueella (Liguria, Lombardia, Veneto, Marche ja Campania) valvontatoimia ei ole toteutettu direktiivin 6 artiklassa säädettyjen vaatimusten mukaisesti, että viidellä muulla alueella (Piemonte, Umbria, Latium, Molise ja Sisilia) ja kahdessa itsenäisessä maakunnassa (Trento ja Bolzano) valvontatoimet on toteutettu osittain puutteellisesti, ja että kolmella muulla alueella (Abruzzi, Apulia ja Calabria) tietojen puuttuminen kokonaan osoittaa, että valvontavelvoitteita ei ole noudatettu. Näin ollen komissio katsoo, että Italian tasavalta ei ole noudattanut direktiivin 6 artiklan mukaista velvoitettaan.

54 Italian hallitus katsoo, että kysymyksessä olevat toimet ovat pelkästään täytäntöönpanoa ja että niiden tehtävä, eli pilaantumisalttiiden vyöhykkeiden määrittelemisen mahdollistaminen, on edellytys direktiivin täytäntöönpanolle. Tämän velvoitteen tarkoituksena on yksinomaan direktiivin 3 artiklan täytäntöönpanon varmistaminen, eikä sen noudattamista voi arvioida lopullisesta velvoitteesta erillään. Toisin sanoen direktiivin 6 artiklan noudattamatta jättä-

misestä voi olla kyse vain siltä osin kuin valvontatoimien puutteellisuudet merkitsevät 3 artiklan noudattamatta jättämistä. Tällä kanneperusteella ei näin ollen ole Italian hallituksen mukaan perustetta, koska komissio ei osoita, millä tavoin se, että nämä toimet ovat väittämän mukaan puutteellisia, merkitsee direktiivin 3 artiklan rikkomista. Italian hallitus väittää toissijaisesti, että kanneperuste on perusteeton sen vuoksi, että se on yleinen ja epätäsmällinen eikä sitä ole näytetty toteen. Kertomuksen mahdollista puutteellisuutta ei voida pitää todisteena siitä, että direktiivin 6 artiklan mukaisia toimenpiteitä ei olisi toteutettu. Italian hallitus lisää, että tarkastuksia on suoritettu direktiivin 6 artiklan 1 kohdan a alakohdan ja liitteen IV mukaisesti ja siis niissä mainittuja muita direktiivejä soveltaen. Asiaa koskevat tiedot on jo toimitettu käyttämällä "standardisoitujen tietojen" menetelmää.

55 Komissio vastaa, että direktiivin 6 artiklassa säädetty velvoite on erityinen velvoite, joka voidaan erottaa muista direktiivissä säädetyistä velvoitteista ja jonka noudattamatta jättämisellä on oma ulottuvuus. Komissio lisää, että 6 artiklan asianmukainen täytäntöönpano edellyttää, että kansalliset viranomaiset noudattavat siinä säädettyjä määräaikoja ja yksityiskohtaisia menettelysääntöjä, eikä riitä, että turvaudutaan muissa yhteisön direktiiveissä säädettyihin valvontaa koskeviin menettelysääntöihin. Tästä näkökulmasta on vain vähäinen merkitys sillä, että Italian viranomaiset ovat ilmoittaneet komissiolle "standardisoitujen tietojen" menetelmää käyttäen toteutettujen valvontatoimien tulokset. Kysymyksessä olevassa direktiivissä säädetyt näytteenottoasemien verkko, näytteenoton tiheys ja tietojen käsittely eroavat "standardisoituja tietoja" koskevissa direktiiveissä säädetyistä. Komissio toteaa todisteiden puuttumisen osalta, että se pyysi oikeudenkäyntiä edeltävässä menettelyssä Italian viranomaisia esittämään sille seikkoja, jotka osoittaisivat, että direktiivin 6 artiklan mukaista velvoitetta olisi noudatettu. Toimitetut tiedot osoittivat selvästi, että kysymyksessä olevia valvontatoimia ei ollut toteutettu direktiivin vaatimusten mukaisesti.

56 Italian hallitus vastaa, että komissio ei ole täsmentänyt, mitkä sille toimitetuista tiedoista osoittavat, että kyseisiä valvontatoimia ei ole suoritettu direktiivin mukaisesti ainakaan viidellä alueella. Se katsoo, että komissio ei voi esittää

näyttöä noudattamatta jättämisestä vetoamalla tietojen puutteellisuuteen. Direktiivin toteuttamistoimia koskevien tietojen puuttumista ei voida pitää todisteena siitä, että näitä toimia ei ole tehty, ellei tietojen toimittamatta jättäminen ole vastoin tiedottamisvelvoitetta. Jäsenvaltioille ei ole säädetty velvoitetta ilmoittaa komissiolle direktiivin 6 artiklan mukaisen valvonnan toteuttamisesta. Lisäksi Italian hallitus väittää, että se ei ole missään vaiheessa saanut komissiolta tällaista pyyntöä.

57 Tältä osin on todettava, että direktiivin 6 artiklassa säädetty velvoite ryhtyä nitraattipitoisuuden valvontaa koskeviin toimiin on riippumaton direktiivin 3 artiklassa säädetystä velvoitteesta määritellä pilaantumisalttiit vyöhykkeet. Vaikka velvoitteesta ryhtyä näihin toimiin säädetään alun perin pilaantumisalttiiden vyöhykkeiden määrittelemiseen liittyen, velvoite pysyy voimassa laaditun luettelon tarkistamista varten sen jälkeenkin, kun alueet on määritelty.

58 Toisaalta on totta, kuten Italian hallitus perustellusti toteaa, että direktiivin 6 artiklassa ei ole säädetty jäsenvaltioille velvoitetta ilmoittaa komissiolle tämän säännöksen toteuttamiseksi suoritetuista toimenpiteistä. Sitä vastoin direktiivin 10 artiklassa ja liitteessä V olevassa 3 kohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden on annettava komissiolle kertomus, joka sisältää muun muassa "yhteenvedon 6 artiklan mukaisesti toteutetun valvonnan tuloksista".

59 Juuri sen vuoksi, että tällaista kertomusta ei ole toimitettu, komissio katsoi virallisessa huomautuksessa ja perustellussa lausunnossa, että sillä ei ollut käytössään tietoja, joiden perusteella se voisi todeta, että Italian tasavalta on toteuttanut direktiivin 6 artiklassa tarkoitetut valvontatoimenpiteet. Kun komissio kehotti tätä jäsenvaltiota esittämään huomautuksensa ja toteuttamaan perustellun lausunnon noudattamisen edellyttämät toimenpiteet, se tosiasiallisesti pyysi merkityksellisten tietojen lähettämistä.

60 Italian viranomaiset toimittivat vastauksena näihin kehotuksiin 16.7.1997 päivätyt asiakirjat ja 18.9.1998 päivätyn kertomuksen. Nämä huomioon ottaen on todettava, että Italian viranomaiset toimittivat komissiolle direktiivin 10 artiklassa ja liitteessä V olevassa 3 kohdassa edellytetyt tiedot kaikkien Italian tasavallan alueiden ja itsenäisten maakuntien osalta, lukuun ottamatta kolmea niistä eli Abruzzia, Apuliaa ja Calabriaa eli alueita, joiden osalta ei ole toimitettu lainkaan tietoja.

61 Sitä, että näiden kolmen alueen osalta ei asiakirjoissa ole lainkaan tietoja, voidaan pitää riittävänä osoituksena direktiivin 6 artiklan noudattamatta jättämisestä. Muiden alueiden ja itsenäisten maakuntien osalta komission on näytettävä toteen väitetty jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättäminen ja esitettävä yhteisöjen tuomioistuimelle tarpeelliset seikat, jotta tämä voi tarkistaa, onko jäsenyysvelvoitteita jätetty noudattamatta (ks. mm. asia C-263/99, komissio v. Italia, tuomio 29.5.2001, Kok. 2001, s. I-4195, 27 kohta).

62 Näin ollen on todettava, että komissio ei ole esittänyt todisteita näyttääkseen toteen väitteensä, jonka mukaan valvontatoimia ei ole toteutettu direktiivin 6 artiklan mukaisesti Ligurian, Lombardian, Veneton, Marchen ja Campanian alueilla. Komissio ei myöskään täsmennä niitä syitä, joiden vuoksi tämä valvonta olisi toteutettu osittain riittämättömästi Trenton ja Bolzanon maakunnissa sekä Piemonten, Umbrian, Latiumin, Molisen ja Sisilian alueilla, eikä se ole myöskään esittänyt todisteita tämän väitteensä toteen näyttämiseksi.

63 Edellä esitetystä seuraa, että Italian tasavalta ei ole noudattanut direktiivin 6 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole toteuttanut tämän säännöksen mukaisia valvontatoimia.

Oikeudenkäyntikulut

64 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut oikeudenkäyntikulujen korvaamista ja Italian tasavalta on hävinnyt asian, viimeksi mainittu on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Italian tasavalta ei ole noudattanut vesien suojelemisesta maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta 12 päivänä joulukuuta 1991 annetun neuvoston direktiivin 91/676/ETY mukaisia velvoitteitaan, koska se**

— **ei ole laatinut direktiivin 5 artiklan mukaisia toimintaohjelmia**

— **ei ole toteuttanut direktiivin 6 artiklan mukaisia valvontatoimia ja**

— **ei ole antanut komissiolle direktiivin 10 artiklassa tarkoitettua kertomusta.**

2) **Italian tasavalta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Colneric Gulmann Puissochet

Skouris Cunha Rodrigues

Julistettiin Luxemburgissa 8 päivänä marraskuuta 2001.

R. Grass

kirjaaja

F. Macken

kuudennen jaoston puheenjohtaja